

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

3-МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

LOOK TO THE PAST

SPECIAL ISSUE-3

ТОШКЕНТ-2021

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

«Ўтмишга назар» илмий журнали тахририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала «Взгляд в прошлое»
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Аширов Адҳам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдишвили Майя
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети, Қозоғистон

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент
Азербайжон давлат
иқтисодиёт университети

Гоффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қарши муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
профессор, Телави давлат
университети, Грузия

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси

Маҳкамона Надира Раҳмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Дипломатия академияси,
Қозоғистон Республикаси

Раҳмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор
Давлат тарихи институти, Қозоғистон

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор
Ал-Фаробий номидаги Қозоғистон
Миллий университети, Қозоғистон

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc)
Ўзбекистон Миллий университети

Одилов Аброр Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
Тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналлов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Сайпулла Турсунов СУРХОН ВОҲАСИДА СОВЕТ РЕЖИМИНИНГ ЎРНАТИЛИШИ.....	10
2. Рахбар Холиқова РОССИЯ ИМПЕРАТОРЛИГИ СИЁСИЙ АГЕНТЛИГИНИНГ БУХОРО АМИРЛИГИДАГИ ФАОЛИЯТИ ТАРИХИДАН.....	20
3. Лалихон Мухамеджанова XIX АСРНИНГ ОХИРИ XX АСР БОШЛАРИДА ЖАДИДЧИЛИКНИ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА УНИНГ МИЛЛИЙ УЙҒОНИШ ҲАРАКАТИ СИФАТИДАГИ МОҲИЯТИ..	32
4. Барно Убайдуллаева ЎЗБЕКЛАРНИНГ РЕПРОДУКТИВ ОРИЕНТАЦИЯСИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ВА УНИНГ БОЛА ТАРБИЯСИГА ТАЪСИРИ (XX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ XXI АСР БОШЛАРИ).....	47
5. Дилдора Алиназарова УРУШДАН КЕЙИНГИ ЙИЛЛАРДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ДАВРИЙ НАШРИЁТ ТИЗИМИДАГИ ТАРКИБИЙ ЎЗГАРИШЛАР.....	59
6. Қаҳрамон Алманов, Илхом Жураев XX - XXI АСР БОШЛАРИДА МИРЗАЧЎЛ ВОҲАСИ АҲОЛИСИНИНГ ХЎЖАЛИК ТУРМУШ ТАРЗИ ВА МОДДИЙ МАДАНИЯТИ.....	68
7. Қаҳрамон Алманов ЖИЗЗАХНИНГ ХОНЛИКЛАР ДАВРИДАГИ АҲАМИЯТИ ВА МАНБАЛАРДА ЁРИТИЛИШИ.....	76
8. Жамшид Адиллов АЛЕКСАНДР БЕКОВИЧ-ЧЕРКАССКИЙНИНГ ХИВА ХОНЛИГИГА ЮРИШИ РОССИЯЛИК ШАРҚШУНОСЛАР ТАДҚИҚОТЛАРИДА.....	82
9. Дилзода Алимкулова ЎЗБЕКИСТОН ТАСВИРИЙ САЊАТИГА НАЗАР.....	89
10. Fazilat Akramova FARG'ONA VODIYSIDA YENGIL SANOATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI TARIXI.....	95
11. Мурот Алланазаров БУТУНБУХОРО МАРКАЗИЙ ИЖРОИЯ ҚЎМИТАСИ ВА МИЛЛИЙ РАҲБАР АРБОБЛАР ФАОЛИЯТИ.....	100
12. Гулмира Азаматова ЎЗБЕКИСТОНДА АҲОЛИ МИГРАЦИЯСИ ҲАРАКАТЛАРИ МАСАЛАЛАРИ ВА МИГРАНТЛАР ФАОЛИЯТИ ТАҲЛИЛИ.....	106
13. Sayyora Atadjanova, Sevar Gaibnazarova ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМНИНГ ЯНГИ ТУРЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШИ.....	112
14. Aloxunov A.A. ANDRONOVO MADANIYATINING O'RTA OSIYO CHORVADOR JAMOALARINING MODDIY MADANIYATDA AKS ETISHI.....	119
15. Раҳматжон Арслонзода ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА АРХИВ ИШИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	124

16. Шерзод Абдужаббаров ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ СОҲАСИДА КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ЎРТАСИДА ҲАМКОРЛИК.....	133
17. Ravshan Abduzohirov, Matluba Jo`rabekova O`ZBEKLARDA BOLA TUG`ILISHI BILAN BOG`LIQ IRIM-SIRIM MAROSIMLAR VA ULARNING TARIXIY TARAQQIYOTIDAGI O`ZIGA XOSLIKLAR.....	147
18. Жалолиддин Аннаев ТАРМИТА-ТЕРМИЗ БУДДАВИЙЛИК МАДАНИЯТИ.....	155
19. Аннаева Зарифа ЎЗБЕКИСТОНДА ЭКОЛОГИК МУАММОЛАР ВА УНИНГ ЕЧИМИ БОРАСИДАГИ ҲАРАКАТЛАР.....	163
20. Сардор Аҳмедов СУРХОНДАРЁ ТОЖИКЛАРИНИНГ АНЪАНАВИЙ КИЙИМЛАРИ.....	168
21. Манзураҳон Балтабаева ЭРТА ТУРМУШ ВА ЭРТА ТУҒРУҚНИНГ САЛБИЙ ОҚИБАТЛАРИ (Африка, Жанубий Осиё давлатлари ва Ўзбекистон мисолида).....	174
22. Turon Babaraximov, Kamolaxon Abduraxmonova SIYOSIY MANSUBLIK TUSHUNCHASINING PAYDO BO`LISHI VA MAZMUNI.....	181
23. Назокат Бозорова ТАРИХ ДАРСЛАРИДА ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИГА ОИД МАНБАЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ УСУЛЛАРИ.....	186
24. Элбек Ботиров МАРКАЗИЙ ОСИЁ БОЖХОНА ИШИ ЭВОЛЮЦИЯСИ: САВДО ЙЎЛЛАРИ, НАЗОРАТ МАСКАНЛАРИ ВА БОЖ ЙИҒИМЛАРИ ТАРИХИДАН.....	192
25. Габриэльян С.И. БРИТАНИЯНИНГ ТАМАКИ МОНОПОЛИЯСИ ВА XIX АСРНИНГ ОХИРИДА ЭРОНДА МИЛЛИЙ-ОЗОДЛИК КУРАШИ БОШЛАНИШИ.....	199
26. Санжарбек Давлетов, Зухра Ражабова ХОРАЗМ ВОҲАСИДАГИ ТАРИХИЙ-МАДАНИЙ МЕРОС ОБЪЕКТЛАРИ – ТУРИСТИК САЛОҲИЯТНИ ОШИРИШ ОМИЛИ СИФАТИДА.....	211
27. Нилуфар Джураева МАЪРИФАТПАРВАР ЖАДИДЛАРНИНГ ХОТИН-ҚИЗЛАР МАСАЛАСИДАГИ ҚАРАШЛАРИ.....	220
28. Отабек Дуланов СУРХОН ВОҲАСИ ЖУЗЛАРИНИНГ АНЪАНАВИЙ ТАОМЛАРИ.....	226
29. Расулжон Дусчанов ЎЗБЕКИСТОН ССР ДА СОЛИҚЛАРНИНГ БАЪЗИ ТУРЛАРИ.....	232
30. Хуршид Жуманазаров ТАБИБЛАРНИНГ ЎЗБЕК ХАЛҚ ТАБОБАТИДАГИ ЎРНИ.....	239
31. Камола Жураева ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТАШҚИ СИЁСАТ АЛОҚАЛАРИ: ТАРИХ ВА ЗАМОНАВИЙЛИК.....	246

32. Зоиржон Ёдгоров ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ СОҲАСИДА ЯНГИ МЕЪЁРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИНГ ҚАБУЛ ҚИЛИНИШИ ВА УНДАН КЎЗЛАНГАН МАҚСАДЛАР.....	254
33. Zebiniso Zaynabidinova АКАДЕМИК САҲЕРА ШАРАФОВНА РАШИДОВАНИНГ ИЛМИЙ FAOLIYAT DAVRIDAGI ILK ISHLARI (1967-1985).....	267
34. Мухаммадjon Исамиддинов ҚАДИМГИ МАРҒИЁНА ВА БАКТРИЯ ҲУДУДИДАГИ ЯЗ-П АРХЕОЛОГИК КОМПЛЕКСЛАРИНИ ДАВРЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	271
35. Абдуғаппор Инсопов ЎЗБЕКИСТОНДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ.....	277
36. Elyorjon Karimov O‘ZBEKISTONDA IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARI DAVRIDA EVAKUATSIYA QILINGAN SANOAT KORXONALARI ISHINING TASHKIL ETILISHI.....	286
37. Сайёра Мирсоатова ҚОПЧИҒОЙ УСТАҲОНАСИ МУСТЪЕ ДАВРИ КОМПЛЕКСИНИНГ МАДАНИЙ-ДАВРИЙ ХОСЛИГИ ҲАҚИДА.....	292
38. Ғайрат Мамаражабов ЎЗБЕК ҲУНАРМАНДЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ КИЙИМЛАРНИ ЯРАТИШДАГИ ФАОЛИЯТИ.....	298
39. Салимахон Мадьярова ТУРКИСТОН ОЛИМЛАРИ ТУРМУШНИ ЯХШИЛАШ КОМИССИЯСИ.....	304
40. Олтиной Масалиева ЯПОНИЯ ДАВЛАТИДА БУХОРО ХОНЛИГИ ТАРИХИГА ҚИЗИҚИШ.....	312
41. Рахмон Мухаммадиев ЛИДЕР ШАҲС ФЕНОМЕНИ ВА УНИНГ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА ТУТГАН ЎРНИ.....	316
42. Олтиной Масалиева САЙИД МУҲАММАД НОСИР ВА УНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДА САҚЛАНАЁТГАН ҚЎЛЁЗМАЛАРИ.....	322
43. Дилмурод Маллаев СУРҲОН ВОҲАСИ УЙ-ЖОЙЛАРИ: ТАРИХИЙ АНЪАНАЛАР.....	326
44. Орифхужа Муминов ҚАДИМ ВА ИЛҚ ЎРТА АСРЛАРДА КЕШ ВОҲАСИНИНГ АРХЕОЛОГИК ЎРГАНИЛИШ ТАРИХИ.....	332
45. Дилдора Мўсинова МУСОҲОНХОЖА ДАҲБЕДИЙНИНГ "БАДР УЛ-АСРОР ВА САНАД УЛ-АБРОР" АСАРИ ҲАҚИДА.....	339
46. Темур Мўминов ИБРОҲИМ МЎМИНОВ ВА УНИНГ ДАВРИ.....	343

47. Акмал Муҳаммадиев ПАЛЕОЛИТИШУНОСЛИКДА ХОМ-АШЁДАН ФОЙДАЛАНИШ СТРАТЕГИЯСИНИ ЎРГАНИЛИШИ (МЕТОДОЛОГИК ТАҲЛИЛ).....	353
48. Абдикамил Нарбеков ДИНИЙ ФУНДАМЕНТАЛИЗМ ВА ЭКСТРЕМИЗМГА ҚАРШИ КУРАШ МУАММОЛАРИ.....	359
49. Бахтиёр Назиров МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ СОҲАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ИСЛОҲОТЛАРНИНГ ТАРИХИЙ ТАҲЛИЛИ.....	366
50. Аслиддин Ортиқов ЎЗБЕК КИНЕМАТОГРАФИЯСИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ЖАРАЁНИ: САНЪАТ ЁКИ САНОАТ ТУРИ СИФАТИДА.....	372
51. Аҳмаджон Оринов СЦЕНОГРАФИЯДА ЁРУҒЛИКНИНГ АҲАМИЯТИ.....	377
52. Хабибжон Олимжонов ТУРКИСТОН ЎЛКА ВИЛОЯТЛАРИДА КУТУБХОНАЛАРНИНГ ОЧИЛИШИ.....	382
53. Икромиддин Остонақулов, Тўлғаной Маматқулова XIX АСР ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ТАРИХИНИ ЎРГАНИШДА РОЖИЙ МАРҒИНОНИЙ МЕРОСИНИНГ ЎРНИ.....	392
54. Зумрад Раҳмонқулова БУХОРО АМИРЛИГИ ВА УСМОНИЙЛАР ДАВЛАТИ ЎРТАСИДАГИ ДИПЛОМАТИК МУНОСАБАТЛАР ТАРИХИДАН (XVIII-XIX АСР БОШЛАРИДА).....	397
55. Хасанбой Раҳматиллаев ТУРКИСТОНДА XIX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИДАГИ ЭТНИК ЖАРАЁНЛАР.....	407
56. Одинахон Раҳманова ОЛИМХОН САЛТАНАТИ ТАРИХИДАН: ШАЙХ ВА СЎФИЙЛАРГА ИШОНЧСИЗЛИК.....	413
57. Хасанбой Раҳматиллаев МАРКАЗИЙ ОСИЁНИНГ ҚАДИМГИ ДАВР ЭТНИК ТАРИХИНИ ЁРИТИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛИ МАСАЛАЛАР ВА УСУЛЛАРГА ДОИР.....	418
58. Хайрулла Раҳматов БУХОРО АМИРЛИГИ АҲОЛИСИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ХУСУСИДА (XIX асрнинг иккинчи ярми – XX аср бошлари).....	424
59. Muhiddin Rajabov O'RTA OSIYODA MILLIY-HUDUDIY CHEGARALANISHNING O'TKAZILISHI: MAQSAD, MONIYAT VA OQIBAT (XORIJ TADQOQOTCHI OLIMLARI NIGOHIDA).....	430
60. Maftuna Rajabova TOLERANTLIK FENOMENINING TARIXIY – NAZARIY TAHLILI.....	437
61. Саломова Л.И. ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ АРХИВИДА САҚЛАНАЁТГАН ТУРКИСТОН АССР ТАРИХИГА ОИД ҲУЖЖАТЛАР ТАҲЛИЛИ.....	446

62. Ойдина Сатимова ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАГИ ТУРКИСТОНЛИК АСИРЛАР ТАҚДИРИДАН.....	452
63. Равшан Сиддиқов ЎЗБЕКИСТОН ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИНГ ИСЛОҲ ҚИЛИШНИ ЗАМОНАВИЙ ХОРИЖИЙ ТАРИХШУНОСЛИГИ.....	459
64. Хуршида Тиллаходжаева ФУҚАРОЛИКНИ РАСМИЙЛАШТИРИШ БЎЛИМЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ БЎЙИЧА ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАР (УЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ, УЛАРНИ ЯРАТИЛИШИДАГИ МУАММОЛАР) ХУСУСИДА.....	466
65. Рўзикул Толибов, Санобар Толибова ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАНУБИ-ШАРҚИЙ ОСИЁ МАМЛАКАТЛАРИ БИЛАН МАДАНИЙ-ГУМАНИТАР АЛОҚАЛАРИ.....	475
66. Равшан Турсунов XIX АСРНИНГ 2 ЯРМИДА ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА СОДИР БЎЛГАН ҚУМ ВА ЧАНГ БЎРОНЛАРИ ТАРИХИГА НАЗАР.....	482
67. Икромжон Умаров КЎҲИТАНГТОҒ ҚИШЛОҚЛАРИДА ЁМҒИР ЧАҚИРИШ МАРОСИМЛАРИНИНГ ЎТКАЗИЛИШИ.....	493
68. Анвар Уроқов ЎЗБЕКИСТОН РАНГТАСВИР САНЪАТИГА ОИД АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР.....	503
69. Мавлюда Файзуллаева АНЪАНАВИЙ ТАОМЛАНИШ ВА ТРАНСФОРМАЦИОН ЖАРАЁНЛАР.....	508
70. Мавлон Эргашев ЧАҒОНИЁННИНГ ЎРТА АСРЛАР ШАҲАРЛАРИ.....	515
71. Хайрулла Қобилов СУРХОНДАРЁ ОКРУГИДА ЖАМОАЛАШТИРИШ ДАВРИДАГИ ОММАВИЙ ҚАТАҒОНЛИКЛАР.....	522
72. Ra'no Mamirjonovna XALQ TA'LIMI TIZIMIDAGI BOLSHEVISTIK SIYOSAT: MILLIY MAORIF TIZIMI VA TA'LIMDA SOVET MODELINI TATBIQ QILINISHI.....	528
73. Ислон Қаршиев ЖАНУБИЙ ЎЗБЕКИСТОН ҚЎНҒИРОТЛАРИ.....	533
74. Давлат Қудратов ҚАДИМГИ ДАВР ШАҲАРЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ ГЕНЕЗИСИ ТАҲЛИЛЛАРИ.....	539
75. Қахрамон Шоназаров УЧИНЧИ РЕНЕСАНС ПОЙДЕВОРИНИ ҚУРИШДА ЁШЛАР ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	551
76. Ғайрат Хамраев БУҲОРО АМИРЛИГИНИ ТАШКИЛ ЭТГАН МИЛЛИЙ-ЭТНИК ГУРУҲЛАР ХУСУСИДА (ТОЖИКЛАР МИСОЛИДА).....	556

77. Суннатилла Ҳамраев, Мадина Адилова СОВЕТ ТАРИХШУНОСЛИГИДА БУХОРО АМИРЛИГИ ВА РОССИЯ ИМПЕРИЯСИ ЎРТАСИДАГИ ДИПЛОМАТИК МУНОСАБАТЛАР ТАРИХИ (XX АСРНИНГ 60–80 ЙИЛЛАРИ).....	563
78. Феруза Ҳасанова ЎЗБЕКИСТОНДА УЧИНЧИ РЕНЕССАНС ДАВРИДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ФАОЛЛИГИ.....	570
79. Akmaljon Xoldarov NEMISLARНИНГ О’РТА ОСИЙОГА КИРИБ КЕЛИШИ (FARG’ONA VODIYSI MISOLIDA).....	575
80. Нодирбек Момунович Ҳамаев АНВАР ПОШШОННИНГ ШАРҚИЙ БУХОРОДА СОВЕТ ҲУКУМАТИГА ҚАРШИ КУРАШИ (матбуот материаллари асосида).....	581
81. Иброҳим Хидиров ҚАДИМГИ СУҒДНИНГ МАРКАЗИЙ ОСИЁ МИГРАЦИЯ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ.....	586
82. Урол Худойкулов ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАНУБИЙ ВИЛОЯТЛАРИДА САНОАТНИНГ БИР ТОМОНЛАМА ТАРАҚҚИЁТИ: МАСАЛАЛАРИ МУАММО ВА ЗИДДИЯТЛАР (XX аср 70- 80 йиллар асосида).....	593
83. Тўлқин Худойкулов ХИВА ИНОҚЛАРИНИНГ МАРКАЗИЙ ВА МАҲАЛЛИЙ БОШҚАРУВ ТИЗИМИ. МАНСАБ ВА УНВОНЛАР.....	599
84. Хулкар Холикулова ИМКОНИАТИ ЧЕКЛАНГАН БОЛАЛАРНИ ЖАМИЯТГА МОСЛАШТИРИШДА ТАЪЛИМНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....	610
85. Тўлқин Худойкулов ҚЎҚОН ХОНЛИГИ ШАҲАР ВА ҚИШЛОҚ АҲОЛИСИННИНГ ИҚТИСОДИЙ ҲАЁТИ ҲАҚИДА АЙРИМ МАЪЛУМОТЛАР.....	618
86. Мунира Хўжанова 1920-1940 ЙИЛЛАР ҚОЗОҒИСТОНДА БОЛАЛАР ҚАРОВСИЗЛИГИ ВА БОЛАЛАР УЙЛАРИ ФАОЛИЯТИ.....	628
87. Sherzod Xazratkulov FUQAROLIK JAMIYATI KONSEPSIYASI RIVOJIDA IJTIMOIIY SIYOSAT VA IJTIMOIIY ADOLAT FENOMENLARI.....	633
88. Sherzod Xazratkulov IJTIMOIIY SIYOSATNI AMALGA OSHIRISH INDIKATORLARI VA MEZONLARI.....	639
89. Носир Хусанов ЖАМИЯТДА ПЛАКАТНИНГ ЎРНИ.....	645
90. Азизбек Холлиев ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНЛИКЛАРНИНГ ФРОНТ ОРТИДАГИ ФИДОКОРОНА МЕҲНАТИ.....	653

91. Шайдуллаева Г.Ш. ҲИНД ВОДИЙСИДАН ТОПИЛГАН ОКС ЦИВИЛИЗАЦИЯСИГА ХОС СОПОЛ ИДИШЛАРИ.....	661
92. Гузаль Шарипова ЎЗБЕКИСТОН–МАЛАЙЗИЯ ҲАМКОРЛИГИНИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ.....	667
93. Саиданварбек Юлдашев МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ИЛК ЎРТА АСРЛАР ТАРИХИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ.....	676
94. Дилдора Юсупова ҒАРБИЙ ЕВРОПА ОЛИМЛАРИНИНГ XX АСР БОШЛАРИДА АРХИВШУНОСЛИК СОҲАСИДА ОЛИБ БОРГАН ТАДҚИҚОТЛАРИ.....	684
95. Мадаминов Баходир ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ САНЪАТ МУЗЕЙИНИНГ АЙРИМ НОЁБ ЭКСПОНАТЛАРИ ТАСНИФИ.....	690
96. Абдурасул Розаков XX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИДА АҚШДА НЕОЛИБЕРАЛИЗМ РИВОЖЛАНИШИНИНГ АСОСИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ.....	696
97. Xumora Pozilova QADIMGI FARG’ONA HUNARMANDCHILIGIDA TIRNAB SOLINGAN BEZAKLI SOPOL IDISHLAR.....	703
98. Гайратхон Мухтаров ЧОТҚОЛ ТОҒ ТИЗМАСИДАГИ ЯНГИ ТОПИЛГАН ҚОЯТОШ РАСМЛАР ЖОЙЛАШГАН ЎРНИ ВА ЛАНДШАФТИ.....	709
99. Икрамжон Исмаилов ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ТАЪЛИМ СИФАТИ ВА ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ РЕЙТИНГИ (ФАРҒОНА ВОДИЙСИ МИСОЛИДА).....	714
100. Музаффар Хўжамов 40 ЙИЛЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ 50 ЙИЛЛАР БОШЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИ БОРАСИДА ОЛИБ БОРИЛГАН НАРХ-НАВО СИЁСАТИ.....	722

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Музаффар Хўжамов

Наманган давлат университети ўқитувчиси

40 ЙИЛЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ 50 ЙИЛЛАР БОШЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИ БОРАСИДА ОЛИБ БОРИЛГАН НАРХ-НАВО СИЁСАТИ

For citation: Muzaffar Khojamov. THE SECOND HALF OF 40 YEARS PRICE POLICY ON FOOD IN UZBEKISTAN IN THE BEGINNING OF 50 YEARS. Look to the past. 2021, Special issue 3, pp.722-727

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2021-SI-3-100>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада 40 йиллар охири 50 йиллар бошларида республикада озиқ-овқат таъминоти ва унинг нарх-наво сиёсати масаласида совет ҳокимиятининг амалга оширган чора-тадбирларининг қисқача таҳлили, ҳамда, озиқ-овқат таъминоти билан боғлиқ жараёнлар, шунингдек, кундалик эҳтиёжнинг энг асосий тури ҳисобланган озиқ-овқат таъминоти ва нарх-наво сиёсати ислох қилиш сиёсатининг амалга оширилиши таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: Иккичи жаҳон уруши йиллари ва 50 йиллар бошларида озиқ-овқат нарх-наво сиёсати, озиқ-овқат турлари, ғалла, нон ва нон маҳсулотлари гўшт ва сут, пул ислохоти, озиқ-овқат танқислиги масаласи.

Музаффар Ходжамов

Преподаватель

Наманганского государственного университета.

ВТОРАЯ ПОЛОВИНА 40 ЛЕТ ЦЕНОВАЯ ПОЛИТИКА НА ПРОДОВОЛЬСТВИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ В НАЧАЛЕ 50 ЛЕТ

АННОТАЦИЯ

В данной статье дается краткий анализ мер, принятых советской властью в стране в конце 40-х - начале 50-х годов в области продовольственного снабжения и цен на него, а также процессов, связанных с продовольственным обеспечением, а также современной продовольственной политикой. Анализируется реализация политики реформы предложения и цен.

Ключевые слова: цены на продовольствие в годы ВОВ и начала 50-х гг., виды продовольствия, зерно, хлеб и хлебобулочные изделия, мясо и молоко, денежная реформа, продовольственный дефицит.

Muzaffar Khojamov

Lecturer at Namangan State University

THE SECOND HALF OF 40 YEARS PRICE POLICY ON FOOD IN UZBEKISTAN IN THE BEGINNING OF 50 YEARS

ANNOTATION

This article provides a brief analysis of the measures taken by the Soviet government in the country in the late 40s - early 50s in the field of food supply and prices for it, as well as processes related to food security, as well as modern food. The implementation of the reform policy is analyzed offers and prices.

Key words: food prices during the Second World War and the beginning of the 50s, types of food, grain, bread and bakery products, meat and milk, monetary reform, food shortages.

...Халқимиз фронт ортида фидокорона меҳнат қилиб уруш май-донларига жуда катта миқдорда ҳарбий техника, қурол-яроғ, дори-дармон, кийим-кечак, озиқ-овқат маҳсулотлари етказиб берди. Ўта оғир ва машаққатли йилларда халқимизнинг инсонпарварлик ва бағрикенглик фазилатлари яққол намоён бўлди [1]. Урушдан сўнг ватанимизда ҳам фаол ҳаракат бутун Иттифок республикалари қатори Иккинчи жаҳон уруши йилларида изидан чиққан тумуш тарзи ва иқтисодий асосий таянчи бўлган халқ хўжалигини тиклашдан бошланди. Бу жараён ўз навбатида бир қатор ислохотлар асосида амалга оширилишини талаб қиларди ва бундай туб ислохотлардан бири 1946 йил 25 февраль бутун иттифок ҳудудида озиқ-овқат маҳсулотларининг таннархини камайтириш бўйича амалга ошириладиган ишлар СССР Савдо вазирлигининг билдиришномаси орқали эълон қилинди. Аҳолининг асосий истеъмол моллари таянчи бўлган озиқ-овқат маҳсулотларининг таннархини камайтириш тўғрисидаги қарор ижроси Иттифок республикаларининг барчасида жорий қилина бошланди. Хусусан, озиқ-овқат маҳсулотлари таннархини камайтириш ва аҳолига қулайлик яратиш мақсадида жорий қилинган сиёсат натижасида Ўзбекистон ССРда ҳам озиқ-овқат маҳсулотларини таннархини камайтириш қўйидагича кўринишга келди: Жумладан, Нон ва нон маҳсулотлари: қора ноннинг нархи 60 %, буғдой унидан пиширилган нон 50 %, бухонкалар 36-64 %, макаронлар 60-65 %, крупа 55-58 %, кондитор моллари 18-35 %, гўшт ва гўштли маҳсулотлар, гўшт ва сут маҳсулотлари 10-25 %, пишлоқлар 28 %, балиқ ва балиқ маҳсулотлари 18-37 %, биринчи навли икра 37 %, гўштли овқатлар 35-40 %, бошқа маҳсулот турлари чой 33 %, кофе 40 %, Москва ароғи 25 %, вино каби озиқ-овқат маҳсулотлари 25 % га арзонлаштирилди [2].

Халқнинг кундалик турмуш тарзида нарх-навоининг пасайиши натижасида бозорларда озиқ-овқат маҳсулотларининг камайиши ёки исроф бўлишини олдини олиш мақсадида ҳудудлардаги савдо тармоқлари устидан доимий назорат қилиш тартиби белгиланди. Унга кўра нон, ун, крупа ва бошқа озиқ овқат турлари етарли миқдорда дўконларда ва омборларда захира қилиб қўйилди. Озиқ овқат маҳсулот турларини дўконларда маҳсулотларнинг доимий бўлишини ва етказиб берилиши туну кун амалга ошириш борасида доимий назорат йўлга қўйилиб, барча озиқ-овқат маҳсулотлари савдоси билан шуғулланадиган дўкон раҳбарлари, кассирлар, масъулларга умумий йўналиш ташкилиб этилиб, савдо сотикни тўғри ташкил этиш ва аҳолига намунали хизмат кўрсатиш бўйича йўриқномалар берилди. Бу амалга оширилган ислохотлар урушдан тинкаси куриб чиққан республикаларнинг иқтисодий аҳолини яхшилаш ва изидан чиққан кундалик турмуш тарзини оёққа турғизиш...каби ҳолатлар кўзда тутилган бўлса, 1947 йил СССР Министрлар совети ва ВКП(б)Марказий комитетининг бутун иттифокқа аъзо республикаларда пул ислохоти ўтказиш ва карточка тизимини тугатиш тўғрисида қарори қабул қилинди. Пул ислохотини ўтказилишига бир қатор омиллар сабаб қилиб олинди, хусусан, уруш йиллари ҳарбий харажатларни қоплаш мақсадида кўп миқдорда пул ишлаб чиқарилгани ва муомаладаги пулни режадан ортиқ кўпайиб кетгани бўлса, карточка тизимини натижасида нархларни бир маромда ушлаб турилиши натижасида давлат ва кооперация истеъмол молларини камайиб кетганлиги, оқибатда хўжалик деҳқон бозорларига талабнинг ошиши ўзидан нарх-навога ўз таъсирини ўтказмай қолмади. Бунинг натижасида уруш йилларидаги нарх-наво сиёсатида стабилликни ушлаб туриш учун ҳаракатлар нарх-навоини урушдан

олдингига нисбатан 10-15 % га ошишига олиб келди. Пул ислохоти ўтказиш натижасида муомаладаги ва аҳоли қўлидаги 10 сўм ўрнига 1 сўм, давлат банки ва омонат кассаларида сақланаётган 3000 сўмгача бўлган пуллар 1 сўмига 1 сўм, бунинг натижасида аввалги қийматини сақлаб қолади. Ислохот режасида давлат заём[1]ларига ҳам тўхталиниб, 1947 йилгача ишлаб чиқилган пул заёмлар ҳаммаси конвертация қилиниб, заём облигациялар 3 сўмига 1 сўм ҳисобланиб, бир нечта заём облигациялар битта заёмга алмаштирилади. Тушиниш мумкинки, қиймат жиҳатдан нақд пул сақлаган фуқароларга нисбатан заём облигациялар эгалари ислохот натижасида камроқ зарар кўрдилар. Қарорда яна шундай банди бор эди: Пул ислохотининг ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақиға, шунингдек деҳқонларнинг давлатга маҳсулот топшириб олган даромадлари ва аҳолининг барча табақалари меҳнат қилиб топган бошқа даромадларига тааллуқи йўқ ва уларга янги пул билан аввалги миқдорда тўлаб берилади[3].

Олиб борилган озиқ-овқатлар нарх-навоси борасидаги ислохотлар аҳолининг иқтисодий турмуш тарзигагина таъсир этибгина қолмай, меҳнат фаолиятига ҳам ўз таъсири ўтказди. Бу ўз навбатида меҳнат унумдорлигига ҳам олиб келди, натижада урушдан кейинги дастлабки йилларда саноат ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши соҳасида янги муваффақиятларга эришилганлиги, меҳнат унуми ортганлигига маҳсулотларнинг таннарни камайганлиги асосий омил сифатида қараш мумкин. Бундан ташқари пул ислохоти ўтказиш билан бир қаторда, 1947 йил 16 декабрдан бошлаб озиқ-овқат ва саноат молларини билан таминлашда карточка тизимини бекор қилинди, хусусий савдо учун белгиланган савдо нархлари тугатилди. Озиқ-овқат ҳамда саноат молларини чаканалаб сотиш юзасидан пасайтирилган ягона давлат нархлари жорий қилинди, иккинчидан озиқ-овқат ва саноат молларини чаканалаб сотиш юзасидан ягона давлат баҳоларини белгилаш вақтида қуйидагилар асос қилиниб олинди: а) нон ва уннинг нархини шу вақтдаги (1947 й) паёк[2] баҳоларига нисбатан ўрта ҳисоби билан 12 % га камайтирилди б) крупа ва макароннинг нархини шу вақтдаги паёк баҳоларига нисбатан ўрта ҳисоби билан 10 % га камайтирилди в) гўшт, балиқ, ёғ, қанд, ширинликлар, туз, картошка ва сабзавотлар нархлари айни дамдаги паёк баҳолари даражасида сақланди с) сут, тухум, чой, мевалар айни дамдаги хусусий савдодаги ва жуда паст баҳолари бекор қилиниб, айни вақтдаги асосий озиқ-овқатларига белгиланган паёк баҳолари даражасига муофиқ янги баҳолар белгилансин д) пивонинг нархи айни дамдаги нархларга нисбатан ўрта ҳисоб билан 10 % га камайтирилсин е) ароқ ва винонинг айни дамдаги нархи сақлансин[4] деб белгилаб қўйилди.

ВКП (б) Марказий комитети кўп истеъмол қилинадиган озиқ-овқат ва саноат молларининг давлат чакана нархларининг 1950 йилнинг 1 мартидан бошлаб яна учинчи марта камайтириш мумкин деб топди. Унга кўра: доимий кундалик озиқ-овқат маҳсулот турларидан жавдари буғдойдан пиширилган қолипли нон ҳамда жавдари буғдой ва кепакли буғдой унидан пиширилган ҳар хил навли нон 25,9 %, навли буғдой унидан пиширилган нон 30%, бухонкалар, тешиқкулча, сушки, сухари ва навли буғдой унидан пиширилган бошқа хил бухонкалар 30 %, хамиртуруш 20 %, унлар, кепакли буғдой уни ва кепакли жавдари буғдой уни 25 %, Биринчи нав ва аёло нав буғдой уни 30 %, купчатка буғдой уни 20%, буғдой унининг бошқа навлари 25%, шунингдек жўхори, арпа уни ва бошқа хил унлар 25 %, крупа, гуруч ва дуккакли донлар: тарик 14,8 %, қора буғдой крупаси, бошқа хил крупалар, нўхот ва дуккакли донлар 20%, гуруч 12 %, макарон маҳсулотлари ва макарон 25 %, угра 25 %, озиқ-овқат концентратлари, нўхотли шўрва масаллиғи ва ёғли тарик бўтқаси 15,2 %, болалар овқати учун ишлатиладиган ун 14,5%, картошка крахмали 14,6 %, толқон, геркулес, жўхори окшоғи, саго, қуруқ кисел, бошқа хил озиқ-овқат концентратлари 15 %, дон, жавдар буғдой, арпа, буғдой ва бошқа хил донлар 20%, сули 22,7%, кепак 22%, гўшт ва гўшт маҳсулотлари: ўртача семиз ва семиз мол гўшти 22%, ўртачадан паст даражадаги мол гўшти 30%, ўртача семиз ва семиз қўй гўшти 28%, ўртачадан паст даражадаги қўй гўшти 35%, чўчка гўшти 24%, парранда гўшти 24%, қуён гўшти 30 % ўртача семиз ва семиз гўштининг бошқа навлари 24%, ўртачадан паст даражадаги гўштининг бошқа навлари 30%, калла-поча 24%, қази 24%, сосиска ва сарделька 30%, дудланган гўшт 27%, Москва катлети 35%, гўштли

овкатнинг бошқа турлари 25%, гўшт ва гўшт-ўсимлик консервалари 25%, тухум ва тухум порошоги: тухум 15%, тухум порошоги, қанд, кондитер ва баққоллик моллари: шакар 15%, чакмоққанд 12%, қуйма монпансье ва қоғоссиз карамел 8%, какао маҳсулотлари қўшилмаган қоғозли карамель 11%, юмшоқ конфетлар, шоколад, мармелад, печенье ва пряник 20%, какао, пирожное ва торт 16.7%, бошқа хил кондитор моллари (вафли, кекс, рулет, шарқ ширинликлари, парҳез, шифо таомлар ва бошқалар) 18%, мураббо, қиём, повидло ва желе 25%, витаминлар 20%, майда туз ва ош тузи 40%, йирик туз 50%, соф чой 10%, чой, кофе ва какао ичимликлари 18%, ароқ ликёр ва вино: ароқ 16.7%, ликёр 25%, наливка, настойка ва ширин кремлар 18%, аччиқ настойка 20%, коньяк 25%, ошхона винолар 35%, ўткир ва диссерт винолар 49%, совет шампан виноси 30%, цимлянск виноси 30%, мевадан тайёрланган винолар 20%, пиво, мева сувлари ва квас: пиво 30%, соф шарбатли ва сиропли ичимликлар 16%, нон кваси 22%, бошқа хил ичимликлар 20%, ичиладиган сода 21%, мевалар: олма ва нок 20%, узум 25%, мандарин ва апельсин 15%, қуруқ мевалар ва ёнғоқ 20%, мева консервалари ва шинни 30%, қанд қўшиб музлатилган шафтоли, ўрик, олхўри, қора маймунжон ва бошқалар 20%, қанд қўшилмай музлатилган бошқа хил мевалар 30%, картошка ва сабзавотлар: картошка 10%, карам 14.7%, сабзи 14.7%, лавлаги 10%, кўк нўхат 32%, бошқа хил сабзавотлар 10, ачитилган карам 16.7%, тузлаган ачитилган ва сиркаланган бошқа сабзавотлар 13%, қуритилган картошка 11.1%, қуритилган карам 20.8%, қуритилган бошқа хил сабзавотлар 13%, консерва қилинган суюқ томат 32% га арзонлаштирилди [5].

Кўриниб турибдики, юздан ошиқ кундалик озиқ-овқат маҳсулотлари турларига қийматини пасайтириш сиёсати қўлланди ва бу жараён, албатта, аҳолининг озиқ-овқат истеъмол молларига бўлган эҳтиёжи, хусусан, уни сотиб олишга ва истеъмол қилишга, кундалик асосий масала бўлган озиқ-овқат маҳсулотларидан кенг фойдаланишга катта имконият яратди. Албатта, бу жараён ўз навбатида озиқ-овқат саноати зиммасига бир мунча масъулият юклади, натижа озиқ-овқат турларини ишлаб чиқариш ва етказиб бериш 1945 йилга нисбатан озиқ-овқат саноати таркибидаги саноат корхоналарининг кўпайишига олиб келди, бу кўрсаткич саноат улушида 1951 йилга келиб 33,7% етган бўлса, меҳнат унумдорлиги эса 1946 йилга нисбатан 1951 йилга келиб 40% етди [6].

1952 йил 1 апрелда бешинчи марта СССР министрлар совети ВКП (б) Марказий комитети озиқ-овқат молларининг давлат чакана нархларини яна камайтириш тўғрисида навбатдаги қарорни қабул қилди. Унга кўра: Нон ва ун маҳсулотлари: Жавдар буғдойдан қилинган нон 12%, кепакли буғдойдан қилинган нон 12%, жавдар ундан қилинган нон 15%, сортли буғдой ундан қилинган нон, бухонкалар, тешик кулчалар ва бошқа хил нон маҳсулотлари 15%, кепакли буғдой уни 12%, жавдари буғдой уни 12%, эланган жавдари буғдой уни 15, сортли буғдой уни ва бошқалар 15%, макаронлар ва угра 15%, дрожжи 20%, гуруч, крупа, дуккакли донлар ва озиқ-овқат концентрантлари: манная крупа, сули ёрмаси ва арпа 20%, гуруч ва дуккакли донлар 15%, озиқ-овқат концентрантлари 10%, крахмал 15%, гўшт ва гўшт маҳсулотлари: мол гўшти, қўй гўшти, чўчка гўшти, колбаса, сосиска, сарделка, товук ва бошқа гўшт маҳсулотлари, ўрдак, ғоз ва куркалар 20%, гўшт консервалари ва гўшт-ўсимлик консервалари 20%, совет пишлоғи, швейцар, голланд ва бошқа пишлоқлар 20%, маҳаллий пишлоқлар 10%, ўсимлик мойи 20%, ерёнғоқ ва данак мойлари 30%, маргарин 15%, майонез соуслари 30%, музқаймоқ 15%, тухум 15%, қанд, шакар, кондитор ва баққоллик моллари: қанд-шакар ва рафинад 10%, ўралган конфетлар, карамель, шоколад ва бошқа ширинлик кондитор маҳсулотлар 10%, ўралмаган карамель 15%, печенье, вафли, кекс, тортлар, пирожное, пряник, сухари ва ундан тайёрланган бошқа хил кондитор маҳсулотлар 12%, мураббо, қиём ва желе 10%, витаминлар 10%, натурал чой 20%, натурал кофе ва какао 15%, кофели ичимликлар 10%, туз 30%, сирка эссенцияси 15%, хўл мевалар: олма, нок ва узум 20%, музлатилган мевалар ва резаворлар 20, қуруқ ва ёнғоқлар 20%, сабзавот ва мева консервалари: сабзавотдан қилинган табиий консервалар, бодринг, гармдори, кўк нўхат, томат ва музлатилган сабзавотлар 20%, мева консервалари: компотлар, пюре ва пасталар, мева ва томат соуслари 10%, табиий шарбатлар: узум, олма, олхўри шарбатлари 20%, ресторанлар ва ошхоналарда, бошқа умумий овқатланиш корхоналарида [7] нарх-наво шунга

муофиқ равишда камайтирилиши қарорга банд сифатида киритилди. Навбатдаги жорий қилинган бу сиёсат ўз навбатида аҳолининг ижтимоий қатламларига, боқувчисини йўқотган ва кам таъминланган оилаларнинг кундалиқ турмуш тарзига, албатта, ижобий таъсир кўрсатди, тўйиб овқат ейиши юзага келди. Бу ҳолат инсонларнинг соғлом турмуш тарзи яхшиланишига ва жонланишига олиб келди.

1953 йил 1 апрелда “Озиқ-овқат ва саноат молларининг давлат чакана нархларини янада камайтириш “тўғрисида ССР Министрлар иттифоқи Коммунистлар партияси Марказий комитети қарор қабул қилди. Унга кўра: Нон ва ун, макаронлар, жавдар буғдойдан қилинган нон, буғдой унидан тайёрланган нон, бухонкалар, тешиқ кулчалар ва бошқа хил нон – бухонкалар 10%, тариқ, қора буғдой крупаси, нўхат, гуруч ва бошқа хил дуккакли дон маҳсулотлар 10%, озиқ-овқат концентратлари 10%, қурқ кисель ва желе 15%, унлар 10%, макаронлар, вермишель, угра ва бошқа хил макарон маҳсулотлари 10%, крупа, гуруч, ловия ва озиқ-овқат концентратлари, донлар, жавдари буғдой, буғдой, сули, арпа 10%, гўшт ва гўшт маҳсулотлари: мол гўшти, қўй гўшти, чўчка гўшти, паррандалар гўшти, колбаса, сосиска, серделька, котлет, гўшт концевантлари ва бошқа гўшт маҳсулотлари 15%, балиқ ва балиқ маҳсулотлари: совутилган, музлатилган, тузланган ва дудланган балиқ, балиқ концевалари ўрта ҳисобда 10%, тухум, мой ва музқаймоқ, мол ёғи, овқат мойи, маргарин ва ўсимлик мойи, маянез соуси 10%, тухум 10%, музқаймоқ 10%, картошка, сабзавот ва мевалар: картошка 50%, лавлаги 50%, сабзи 50%, қарам 50%, тузланган қарам 50%, олма 50%, нок 50%, узум 50%, мандарин 50%, апельсин 50%, лимон 50%, мева концевалари 25%, қуритилган мевалар 25%, қуритилган сабзавотлар 25%, қанд , кондитор ва баққолик моллари: қанд ва қумшақар, чакмоққанд 10%, қарамель, шоколад, конфет, печенье, вафли, кекс, торт, пирожное ва бошқа кондитор маҳсулотлари 10%, мураббо, повидло, жем 10%, табиий чой 20%, кофе ва қакао 20%, витаминлар 10%, йирик туз 30%, қоғозга ўралган туз 20%, қоғозга ўралмаган туз 10%, арок, ликёр, вино 14%, мевадан тайёрланган вино маҳсулотлари, коньяк ва совет шампан виноси 15%, пиво 15%, Узум виноси 5% га арзонлаштирилди[8].

Кўриниб турибдики 40 йилларнинг иккинчи ярми 50 йилларнинг бошларида Озиқ-овқат турларининг нарх-навоси бўйича олиб борилган ислохотлар бутун Иттифок республикаларига тегишли бўлсада, лекин юқорида қайд қилиб ўтилган исътемом маҳсулотларини аксариятлари тўлалигича фақатгина Иттифокқа аъзо республикаларнинг энг марказий шаҳарларидаги савдо-сотик дўконларидагина мавжуд бўлиб, қолган вилоятлар ва туманларда, қишлоқларда, посёлкаларда деярли нон ва нон маҳсулотлари, ёғ-мой, гўшт ва сут, макарон ва бошқа кундалиқ эҳтиёжлари учун энг зарур бўлган озиқ-овқат турларигина мавжуд бўлган. Юқорида келтирилган исътемом саватчасидаги 130 га яқин озиқ-овқат турлари билан тўлиқ таъминланишнинг деярли имконияти мавжуд бўлмаган ва фақатгина марказий шаҳарларгина таъминланган, иккинчидан, марказ томонидан ҳудудлар бўйича озиқ-овқат таъминотида ҳам тафовутлар мавжуд бўлиб, хусусан, озиқ-овқат таъминотида нарх-наво бир хил бўлсада, аммо таъминотда аҳолининг демографик ҳолати масалалари ҳисобга олинмаган, натижада Ўрта осие республикаларидан Қирғизистон, Тожикистон ва Туркманистон республикаларига нисбатан Ўзбекистонга келтирилган озиқ-овқат турларида тўғри тақсимот йўлга қўйилмагани натижасида, айрим озиқ-овқат маҳсулотлари турларини қўшни республикалардан норасмий равишда турли йўллар билан олиб келиб сотиш, исътемом қилиш ҳолатлари ҳам мавжуд бўлган. Бундай жараёнларни Андижон вилоятининг қўшни Қирғизистон билан чегара ҳудуд Ўш ва Жалолабод, Наманган вилоятининг Косонсой, Учқўрғон туман чегара ҳудудлари транзит ҳудудлар вазифасини бажарган ва икки мамлакат фуқаролари озиқ-овқат маҳсулотларини олди-сотди ва айрибошлашдан ҳартомонлама манфаатдор бўлса, иккинчидан Ўзбекистон ҳудудида танқис бўлган маҳсулот турлари қўшни Қирғизистон ҳудудида етарли ва арзонлиги Ўзбекистон ҳудудида унга бўлган талабнинг ошишига олиб келган. Шу ўринда ёзувчи Ўлмас Умарбековни “Совға” ҳикоясида тасвирлаганидек бош қахрамон Шаҳодат ҳоланинг ситрус мевалардан мандаринни ўз тасаввурида кийм мато деб ҳисоблаши ва уни биринчи марта Москвадан ўғли юборганда

хайратдан ёқа ушлаганидан...[9] билиш мумкинки Ўзбекистонда 40 йилларнинг иккинчи ярми 50 йилларнинг бошларида деярли озиқ-овқат турларидан бўлган ситрус мевалардан лимондан ташқари бошқа турлари кундалик истеъмолда деярли бўлмаган.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-9-may-khotira-va--09-05-2017>
2. Қизил Ўзбекистон.1946 йил 25 феврал 11 сон . – В. 1
3. Сталин ҳақиқати.1947 йил 25 декабр 246 сон . – В. 1
4. Сталин ҳақиқати.1947 йил 25 декабр 246 сон . – В. 1
5. Қизил Ўзбекистон.1946 йил 25 феврал 11 сон . – В. 1
6. Қизил Ўзбекистон.1951 йил 17 январ 14 сон . – В. 3
7. Қизил Ўзбекистон.1952 йил 1 апрел 31 сон . – В. 3
8. Қизил Ўзбекистон.1953 йил 1 апрел 33 сон . – В. 3
9. Ўлмас Умарбеков. “Совға”ҳикояси.Тошкент.1964 йил

Изохлар

1. Заём-қарз асосида давлат бюджетига маблағ тўлаш
2. Паёк-маълум вақтга белгиланган меъёр билан бериладиган озоқ-овқат

ЎТМИШГА НАЗАР
3-МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE-3

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000